

NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD OSMAN-EF. KAVAZOVIĆA NA POLJU KULTURNE HISTORIJE BOŠNJAKA SJEVEROISTOČNE BOSNE

Elvir DURANOVIĆ

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
elvir.duranovic@iitb.ba

SAŽETAK: Osman-ef. Kavazović rođen je 1953. godine u Jelovče Selu, Gradačac. Imamsku dužnost obavljao je u Malom Badiću, Bosanska Krupa, a potom u Brezovom Polju kod Brčkog, gdje ga je zatekla Agresija na Bosnu i Hercegovinu. Tokom Agresije bio je pripadnik Armije Republike Bosne i Hercegovine. Odlikovan je najvećim ratnim priznanjem "Zlatni ljiljan". Na ahiret je preselio 2023. godine. Osman-ef. Kavazović objavio je pet knjiga, 19 naučnoistraživačkih radova publiciranih u naučnim i stručnim časopisima u Bosni i Hercegovini i preko stotinu kraćih priloga objavljenih u IIN *Preporod*. Autor u ovom tekstu govori o temama naučnoistraživačkog interesiranja Osman-ef., metodologiji njegovog naučnoistraživačkog rada i značaju njegovih radova za izučavanje kulturne historije Bošnjaka sjeveroistočne Bosne.

Ključne riječi: Osman-ef. Kavazović, kulturna historija, sjeveroistočna Bosna, Brezovo Polje

Uvod

I prije islama stanovnici Bosne i Hercegovine pripadali su narodu Knjige, usljed čega se svijest o važnosti pisane riječi duboko urezala u biće Bošnjaka svih slojeva, od kraljevskog dvora do običnog građana koji se nije stidio na stečku ostaviti zapis o sebi i svojoj sudbini. O bremenitom životu Bošnjaka kroz minula stoljeća pisali su mnogi, a među njima posebno se ističu: Mula Mustafa Bašeskija, Muhamed Enverija Kadić, Muhamed Hadžijahić, Mehmed Mujezinović, Hivzija Hasandedić, Mahmud Traljić, Enver Mulahalilović i, što se

sjeveroistočne Bosne tiče, u velikoj mjeri Osman-ef. Kavazović. Napomenimo ovdje da, kada je riječ o geografskim odrednicama Osman-ef. naučnog interesiranja, pod sjeveroistočnom Bosnom mislimo na: Bijeljino, Brčko, Orašje, Bosanski Šamac, Bosansku Kostajnicu, Gunju (u Republici Hrvatskoj), Gradačac i posebno Brezovo Polje kod Brčkog, o kojem je najviše pisao.

Ugnijezdivši se u srcu Osman-ef., ljubav prema knjizi i pisanoj riječi, koja je rezultirala velikom ličnom bibliotekom od 989 knjiga koje je uvakufio za Behram-begovu medresu, snažno je

utjecala na buđenje naučnoistraživačkog interesa i razvoj njegove naučne osobnosti. Ako bismo mu, pak, tražili uzora za pisanu riječ, nadnoseći se nad njegovim radovima, jasno bismo vidjeli utjecaje svih ranije spomenutih velikih istraživača kulturne historije Bošnjaka, ali ime Mula Mustafe Bašeskije predstavlja zvijezdu vodilju koju je Osman-ef. Kavazović cijelog života ustrajno pratio podsjećajući sebe i druge na velike Bašeskijine riječi koje su mu postale životni moto: "Što se zapiše ostaje – Što se pamti iščezne" (Bašeskija, 1997:25) i kojima je započinjao svaki svoj naučni rad.

Naučnoistraživački opus Osman-ef. Kavazovića iz kulturne historije Bošnjaka

Osman-ef. je s referatima učestvovao na naučnim skupovima i tribinama u: Gunji 2007, Bijeljini 2012, Orašju 2012, Sarajevu 2014, Gradačcu 2016, Janji 2016. i Brčkom 2022.¹ Iza svakog spomenutog skupa i tribine objavljan je zbornik radova s tekstovima Osman-ef., osim s tribine u Gunji, ali je njegov rad o Hasan-ef. Suljkanoviću s ove tribine objavljen u *Preporodu*. Uz to, u časopisu *Baština sjeveroistočne Bosne* objavljena su tri njegova rada,² a u *Glasniku Islamske zajednice* njih osam.³ Jedan tekst napisao je u koautorstvu sa Safet-ef. Karahmetovićem,⁴ čime broj njegovih objavljenih naučnih i istraživačkih radova doseže 19. Svoj prvi tekst u *Preporodu* objavio je davne 1978. godine (Kavazović, 1978:18), da bi nakon toga kontinuirano u ovom glasilu Islamske zajednice objavio 112 priloga s različitom tematikom. Izvan dosega ovog rada ostali su njegovi tekstovi objavljavani u drugim časopisima mimo Islamske zajednice. Neobjavljena građa u ličnom arhivu Osman-ef. Kavazovića otkriva da se pred kraj života fokusirao na rodno Jelovče Selo vraćajući se uspomenama koje su obilježile njegovo djetinjstvo kroz pisanje etnografskih bilješki o rodnom kraju i rodoslovu porodice Kavazović.

Dodajmo ovdje da je Osman-ef., kako u autobiografskom prilogu piše, pomagao drugim naučnim radnicima u pisanju važnih studija poput djela: *Hafizi u Bosni i Hercegovini* rahmetli dr. Fadila Fazlića, *Brčko – sedam krugova pakla* autora Muhameda Mujkića, *Armija Ljiljana 2. korpusa* Hasiba Mušibegovića i dr. Imajući navedeno u vidu, s 19 istraživačkih radova objavljenih u priznatim naučnim i stručnim časopisima, sa 112 priloga u *Preporodu* i pet zasebnih publikacija, Osman-ef. Kavazović se nameće kao naučni radnik čiji je spisateljski opus u ravni ozbiljnijih djelatnikā naučnoistraživačkih instituta u Bosni i Hercegovini.

Područje naučnoistraživačkog interesiranja Osman-ef. Kavazovića

Osman-ef. primarno je pisao djela iz oblasti kulturne historije Bošnjaka sjeveroistočne Bosne. Savremena istraživanja na ovom polju pokazuju da sintagma *kulturna historija* obuhvata podjednako visoku kulturu, s važnim spomenicima nauke i umjetnosti, kao i popularnu kulturu s narodnim umotvorinama koje oplemenjuju život određene zajednice na mikroplanu (Dizdarević, 2024:16–18). Razuđenost tema koje natkriljuje sintagma *kulturna historija* jasno se prepoznaje u djelima Osman-ef. Kavazovića. Sretna okolnost iz njegovog životopisa bilo je imenovanje za imama Azizije džamije u Brezovom Polju. Azizija džamija u ovom naselju izvanredni je spomenik kulture koji je, iako značajno oštećen tokom Drugog svjetskog rata, 1954. godine zbog izuzetne umjetničke i arhitektonske vrijednosti proglašen nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine⁵. Bošnjaci Brezovog Polja znali su kakav kulturološki značaj ima njihova Azizija džamija te se nisu sustezali, kada su iza rata primijetili da vlast odugovlači s njenom obnovom, napisati pismo drugu Titu lično, što je bio krajnje neobičan i hvalje vrijedan čin s pozitivnim ishodom (Duranović, 2025:66). Svjesnost o džamiji kao spomeniku kulture i kulturnim dobrima koje baštini Islamska zajednica Osman-ef. razvio je u Brezovom Polju usljed čega je s marljivom upornošću pisao o džamijama, starim mezarjima, legendama o dobrim ljudima u njima i jedinstvenim nišanima nad njima. S tim u vezi, značajni su Osman-ef. radovi o vakufima u Brezovu Polju

u okviru kojih je, nakon dugotrajnih istraživanja, pedantno popisao sve vakufske parcele s njihovom veličinom, međama i katastarskim česticama, a potom je kroz različite državne sisteme od Austro-Ugarske do Socijalističke Jugoslavije dokumentirano ukazao na razmjere oduzimanja vakufske imovine u ovom naselju (Kavazović, 2009b:304–325). Njegov rad o vakufima u Brezovom Polju tako je detaljno napisan da bi se na osnovu njega danas mogla izvršiti cjelokupna rekonstrukcija vakufske imovine u ovom mjestu.

Pored toga, kulturna historija, kako ističu teoretičari ove naučne oblasti, ne obuhvata samo umjetnost, znanost i književnost nego i svakodnevnu kulturu u kojoj mnoga područja o kojima se govori pod odrednicom kulturne svakodnevnice zanimaju i folkloriste i etnologe (Dizdarević, 2024:16–18). To su područja koja grade život određene zajednice iznutra oplemenjujući podjednako njene duhovne i materijalne aspekte koji čine diferencirajuću liniju razumijevanja sebe, svojih vrijednosti i svoje historije u odnosu na druge. U tom smislu Osman-ef. rad o Brezopoljskoj *ta'rif* (Kavazović, 2022:114), koja je svakog petka prisutne u džamiji na prefinjen način podsjećala na teške godine progonstva bošnjačkog stanovništva iz Kneževine Srbije kao i rad o Sultanskom mevludu u Brezovom Polju (Kavazović, 2022:114–116), jasan su znak svijesti Bošnjaka o sebi i sopstvenom historijskom trajanju na ovom području. Čini mi se, ipak, da se u ovom segmentu bavljenja kulturnom historijom izdvaja njegov neobjavljeni rad "Kuća djeda Osmana Kavazovića u Jelovče Selu kod Gradačca" koji odiše

¹ Neobjavljena autobiografija Osman-ef. Kavazovića, Lični arhiv Osman-ef. Kavazovića, Tuzla.

² To su tekstovi: "Naselje Brezovo Polje" (Kavazović, 2009a:41–46), "Bosanski grb na nišanu u Jelovče Selu" (Kavazović, 2010:242–245) i "Prezimeni u Brezovom Polju" (Kavazović, 2011:110–121).

³ Bibliografiju Osman-ef. radova objavljenih

u *Glasniku IZ* vidi: Fajić, 1983:116; Fajić, 1995:31; Mešić, 2012:18.

⁴ Radi se o neobjavljenom radu o Islamskoj zajednici u Bosanskom Šamcu, Lični arhiv Osman-ef. Kavazovića, Tuzla.

⁵ "Anonimna predstava u vezi džamije u Brezovom Polju", Arhiv Komisije za vjerska pitanja (AKVP), br. 42–2/64, od 27. aprila 1964.

toplrim emocijama⁶. U slikama koje Osman-ef. ovdje portretira na mikro-planu razaznaju se univerzalne ideje islama koje odlikuju i oblikuju duhovni svijet Bošnjaka.

Nikad, pa ni dan-danas u svojoj sedamdesetoj, ne znam gdje je bila međa između avlija i kuća Bejhe, Bećira i Cure.⁷

Tim riječima Osman-ef. u ovom radu suptilno naglašava islamski ideal međukomšijskih odnosa. Njegovi živi opisi avlije, djedove kuće, njenih soba i pokućstva ostaju kao trajan spomenik bošnjačke kulture življenja koja je, praktična kakva je bila, isijavala redom, čistoćom i ljepotom.

Sa južne strane između pendžera bile su dvije rafe na kojoj su bili: Kur'an, sufare, ilmi-hali, *Glasnici*, *Fikihul-ibadat* (pisan arebicom) te *Historija islama*, *Takvim*, *Pjesmarica* i veća lamba koju smo zvali Petica. Na drugoj rafi bili su: sahat zvani veker, kutice, mirođije, šibice, začini, galoni sa čajevima. Na duvaru koji je rastavljao dnevnu i sobu za musafire bio je veći čiviluk za odjeću te do njega nešto manji za kožice i tespihe.⁸

Ovaj dio slike dnevne sobe kuće u okoline Gradačca s kraja 1950-ih otkriva temeljnu os oko koje se odvijao unutarnji, duhovni svijet jedne tradicionalne bošnjačke porodice koji njene članove priprema za susret s vanjskim svijetom.

Znatizeljnu koju je u njemu pobudio specifičan nišan iz njegovog rodnog mjesta, kroz tekst "Bosanski grb na nišanu u Jelovče Selu" objavljen u *Baštini* (Kavazović, 2010:242–245), pokušao je prenijeti na druge istraživače kulturne historije Bošnjaka, poput dr. Envera Imamovića, a ljubav prema Brezovom Polju, u kojem je službovao do Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu isijava iz njegovih

etnografskih radova "Naselje Brezovo Polje" (Kavazović, 2009a:41–46) i "Prezimenima u Brezovom polju" (Kavazović, 2011:110–121), također, objavljenih u *Baštini*. U ovom potonjem, Osman-ef. je kroz analizu prezimena u Brezovom Polju pokazao kako se na primjeru jedne lokalne zajednice prelamaju važni historijski događaji.

Velike ideje koje su pratili veliki historijski događaji imale su svoj odjek u narodu. Primarno se historija bavila velikim idejama, vojskovođama i prijelomnim događajima. Etabliranjem i razvojem kulturne historije u širem smislu u značajnoj mjeri promijenjen je pristup historiji koja, u nastojanju da dadne glas onima čiji se glas ranije nije čuo, sve više postaje "historija odozdo". Svi ti glasovi koji dolaze "odozdo" kao eho velikih ideja tvore zajedničku svijest jednog naroda, što su neki autori imenovali "neophodnim dijelom kolektivnog historijskog poduhvata" (Dizdarević, 2024:16–18). Iako se čini poznatim, smatram da je važno i na ovom mjestu istaknuti kako je svijest o zajedničkoj historiji neodvojivi dio identiteta, svakog, pa i bošnjačkog naroda. Naravno, Osman-ef. jako dobro poznaje historijsku nauku i predmet njenog izučavanja, ali on je potpuno svjestan i činjenice da identitet jednog naroda ne tvore samo veliki historijski događaji, nego i ljudi koji živeći s narodom neumorno djeluju na očuvanju onih vrijednosti po kojima taj narod jeste to što jeste. U najvećoj mjeri za njega su to imami te stoga u jednom od brojnih tekstova o imamima sjeveroistočne Bosne on piše:

Moguće je da neko prigovori da je u ovom radu previše riječi o jednom seoskom imamu. Međutim, želim reći da upravo ti seoski imami zajedno sa svojim, kako to često kažemo, običnim džematlijama već odavno nose i čuvaju naše duhovne vrijednosti i naslijeđe našeg historijskog bića (Kavazović, 2017:152).

Nit koja snažno povezuje svakog, pa i, kako kaže, seoskog imama, s

afirmacijom islama te time i etničkog identiteta Bošnjaka, Osman-ef. naglasio je rečenicom:

Njihova je zasluga, da smo – ono što jesmo, da smo očuvali svoj identitet i da se nismo izgubili u vremenu i prostoru (Kavazović, 2017:152).

Njegovi zapisi o imamima puni su dubokog poštovanja prema njima, njihovoj upornosti i hrabrosti da i u bremenitim historijskim epohama dijeleći sudbinu svog naroda nose emanet vjere i prenose ga na mlađe generacije. Tematizirajući imame u svojim radovima, on njihov angažman ne svodi samo na njihovu osnovnu misiju islama. Njega interesira i on traga za implikacijama njihovog djelovanja na šire prosvjetne, društvene i kulturne prilike. On ne propušta priliku spomenuti djelovanje hadži Mehmed-ef. Fazlića u Narodno-oslobodilačkom odboru u Maoči tokom Drugog svjetskog rata i njegov povratak u Islamsku zajednicu iza rata, što predstavlja hvale vrijedan čin budući da je mnogo imama, pogotovo onih koji su sudjelovali u NOB-u, u to doba prešlo da radi u državnu službu (Kavazović, 2013:379). Za njega Salih-ef. Doboilić nije samo imam nego i pokretač Kiraethane, čitaonice u Brezovom Polju (Kavazović, 2013:377), a Sejfudin-ef. Kulaglić veliki humanista i istinski junak koji je jedno vrijeme tokom Drugog svjetskog rata u Bosanskoj Kostajnici u vakufskoj kući u kojoj je i sam stanovao krio pravoslavnog sveštenika i njegovu suprugu dok su ustaše masovno proganjali i ubijali Srbe. Taj čin Sejfudin-ef. hrabrosti ostao je zabilježen u *Ljetopisu* Pravoslavne crkve u ovom mjestu (Kavazović, 2013:418). Zapise o društvenom angažmanu imama, Osman-ef. navodi kao pouku, ali i opomenu, jer nakon govora o hrabrosti Sejfudin-ef. Kulaglića on piše:

Događaji iz vremena Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine govore da su Srbi zaboravili ljudskost,

⁶ Neobjavljeni rad "Kuća djeda Osmana Kavazovića u Jelovče Selu kod Gradačca", Lični arhiv Osman-ef. Kavazovića, Tuzla.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

hrabrost, odvažnost i plemenitost Sejfudin-efendije. Srbi su u toku Agresije zapalili kuću u kojoj je Sejfudin-ef. Kulaglič bio imam i gdje je proveo gotovo čitav svoj radni vijek. U logor su odveli i mučili njegovog nasljednika u mihrabu Azizije džamije Ramiz-ef. Aljovića. Isto tako, potomke Sejfudin-efendije i njegove džematlije zatvarali su i mučili po logorima, zatim ih opljačkali i na koncu protjerali iz rodne Bosanske Kostajnice (Kavazović, 2013:419).

Osman-ef. govor o imamima lišen je suhog prezentiranja činjenica iz njihovog personalnog dosjea. Naravno, on personalne dosjee koristi u mjeri potrebnjoj da se izgradi osnovna biografija nekog od njih, ali su za njega imami mnogo više od radne knjižice. To su živi ljudi, sinovi, muževi i očevi koje je posvećenost misiji islama, htjeli to oni ili ne, činila uzorima drugim ljudima. Jasno je, dakle, njegovo oduševljenje Ibrahim-ef. Gorakom koji je prije Drugog svjetskog rata, dok je bio imam u Orašju, svaki dan skelom prelazio Savu, gdje ga je čekao fijaker kojim je odlazio u Gimnaziju u Županji, Republika Hrvatska, kako bi predavao islamsku vjeronauku samo jednom učeniku Mustafi Redžepoviću (Kavazović, 2013:385). Ili Husejn-ef. Kavazovićem, koji je odležao tri godine teškog zatvora mada je mogao izbjeći kaznu da je zaniijekao svoje članstvo u organizaciji "Mladi muslimani". Naime, iako je Husejn-ef. bio član "Mladih muslimana", UDBA o njemu nije imala dovoljno podataka, tako da je bilo dovoljno da na sudu slaže i porekne da je bio član ove organizacije i bio bi oslobođen. On to nije znao i nije mogao učiniti jer mu je laž bila potpuno strana, tako da je osuđen na tri godine strogog zatvora i gubitak građanskih prava.

Premda je u uvodu svojih radova o imamima koje je poznavao i s kojima je sarađivao naglašavao da će prilikom pisanja teksta nastojati isključiti emocije sa željom da njegov

pristup bude objektivn, on to u nekim slučajevima nije uspijevao. Naime, na jednom mjestu u tekstu o hafizu Abdulah-ef. Budimliji piše:

Kad je hafiz Budimlija teško obolio, nekoliko mjeseci prije prese-ljenja na ahiret, nazvao me je i zamolio da dođem do njega. Našao sam hafiza u postelji. Započeo je priču da je veći dio njegove biblioteke otkupio hadži Husejn-efendija Jukan iz Kerepa – kojem je hafiz Budimlija bio muderis i muhafiz. Sa suzama u očima pričao je kako gotovo dvije trećine imamske skromne penzije troši na lijekove te da nema dovoljno sredstava za život i da je primoran ponuditi rukopis Kur'ana Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu – da ga otkupi. Bio mi je to jedan od najtežih trenutaka u životu. Skrivao sam suze i jedva sam govorio (Kavazović, 2012:314).

No, za ovu emotivnu sliku koju donosi Osman-ef. nikako se ne može reći da umanjuje naučnu objektivnost njegovog rada o hafizu Budimliji. Naprotiv, ona je sasvim u saglasju sa savremenim tendencijama u pisanju naučnog rada koje u određenoj mjeri traže od autora da pokaže svoj osobni stav i odnos prema temi istraživanja, što Osman-ef. ovdje čini.

Ovakvim inspirativnim primjerima požrtvovanosti imama i njihove upornosti, hrabrosti i posvećenosti misiji islama obiluju svi Osman-ef. radovi o bošnjačkoj ulemi, čime isti uz historiografski imaju veliki odgojni značaj.

Osman-ef. metodologija naučnoistraživačkog rada

Područje naučnoistraživačkog interesiranja Osman-ef. Kavazovića koje u najširem smislu obuhvata kulturnu historiju Bošnja sjeveroistočne Bosne s elementima etnologije odredilo je metodologiju njegovog naučnoistraživačkog rada. Pisati o velikim ljudima koji su svojim djelovanjem usmjeravali tokove historije je lahko iz prostog razloga što o njima postoje

brojni izvori i dokumenti. S druge strane, pisati o "običnim ljudima", imamima, mujezinima, mutevelijama i vakifima na nivou neke lokalne zajednice, čime se Osman-ef. u svom naučnoistraživačkom radu primarno bavio, predstavlja dugotrajan i mukotrpan proces u kojem je svaka, pa i najmanja informacija bitna.

Konsultiranje neobjavljenih, primarnih izvora i objavljene građe prepoznatljiva je crta njegovog metodološkog pristupa pisanju naučnog rada. U uvodu rada "Vakuf Azizije i Begove džamije u Brezovom Polju kod Brčkog" piše:

Za ovaj rad, koji je plod dugogodišnjeg istraživanja, korišteni su originalni dokumenti iz knjige *Glavni rezultati popisa žiteljstva u Bosni i Hercegovini od 22. aprila 1895.*, gruntnice Brčko za 1888. godinu i kasnije, mnogobrojne skice iz katastra, akti Zemaljskog vakufskog povjerenstva koji su obuhvatali proračun vakufa u Bosni i Hercegovini za 1889. godinu, dokumenti Općinskog suda u Brčkom i Potkomisije za komasaciju SO Brčko, vakufname, kupoprodajni ugovori, završni računi vakufa Brezovo Polje, zapisnici Džamijskih odbora Azizije džamije od 1925. do 1992. godine, te nekoliko knjiga, separata i časopisa (Kavazović, 2009b:305).

S ciljem sagledavanja teme vakufi u Brezovom Polju po dubini i po širini, Osman-ef. je poput iskusnog naučnog djelatnika godinama prikupljao arhivsku građu koja je rezultirala izuzetnim naučnoistraživačkim radom o vakufima na nekom području. Njegov metodološki pristup oličan u formulaciji *da nema nevažnih historijskih podataka* posebno dolazi do izražaja u ovom tekstu budući da pitanje restitucije vakufske imovine još uvijek nije riješeno tako da će, kada se to pitanje aktualizira, Osman-ef. rad o vakufima u Brezovom Polju biti nezaobilazan u tom procesu.

U svojim radovima o vjerskim i vakufskim službenicima koji čine

značajan dio njegovog spisateljskog opusa, on se nerijetko susretao s nedostatkom pisane građe i izvora tako da je bio prisiljen koristiti druge metode naučnoistraživačkog rada, od kojih se posebno oslanjao na metodu intervjuja ili kako ju je on nazivao *kazivanje*. O metodologiji koju je koristio za pisanje rada “Imami Azizija džamija u Bosni i Hercegovini” u Uvodu kaže:

U radu koji je nastao na spomenutu temu... koristio sam raznu literaturu, i to: oko 30 knjiga, preko 200 časopisa i novina, dokumente (molbe i dekrete) koji se nalaze u Gazi Husrev-begovoj biblioteci i Arhivu BiH, dostupnu, ali oskudnu građu medžlisā, zapisnike džamijskih odbora, džematske ljetopise, matične knjige: rođenih, vjenčanih, umrlih i domovnice, pisma, zatim mnogobrojna kazivanja članova porodica (hanuma, djece, unuka, braće, sestara i rodaka imama) te velikog broja džematlija (Kavazović, 2013:361).

I ne samo to. U potrazi za kredibilnim informacijama, Osman-ef. intenzivno je poštom, a kasnije mailom, komunicirao s različitim osobama poput rahmetli Envera Mulahalilovića, od kojeg je dobivao malo poznate podatke o nekim imamima Azizije džamije u Brezovom Polju. O opsegu njegove posvećenosti istraživačkom radu svjedoči činjenica da je još kao mladi imam pisao rahmetli Fejzulahu Hadžibajriću s molbom da mu objasni temu učenja tevhida i proslijedi mu sadržaj tevhida.⁹ A kada se tokom istraživanja za rad “Bosanski grb na nišanu u Jelovče Selu” susreo s nerješivom misterijom uklesanog grba Bosne i Hercegovine na

muslimanskom nadgrobnom spomeniku, on se obraćao dr. Enveru Imamoviću s molbom da on kao iskusni istraživač kulturne historije Bošnjaka pokuša rasvijetliti ovu misteriju (Kavazović, 2010:244).

Uz to, u svojim etnološkim bilješkama o Brezovom Polju Osman-ef. se u nedostatku arhivske građe oslanjao na narodna predanja i legende kako bi objasnio nastanak nekog mjesta ili fenomena. Činjenica da nema naroda bez svojih bajki, mitova, legendi i narodnih predanja, dovoljno govori o značaju njegovih zapisa o tome (Kavazović, 2009a:41).

Osman-ef. nije samo prikupljao podatke iz kulturne historije Bošnjaka, već ih je upoređivao s postojećim, što je rezultiralo njegovim kritičkim odnosom prema objavljenoj građi koji se ogledao u tome da podatke iz literature ne preuzima bez provjeravanja. U situacijama kada bi njegova istraživanja rezultirala drugačijim informacijama od objavljenih, metodom historijskog kritičizma on je ispravljao netačne navode ili bi ih dopunjavao. Tako u radu o imamima u Orašju on piše:

Radi budućih istraživača o hafizima, želim prenijeti kazivanje profesora hadži Salim-ef. Kanlića da je u Orašju bio i radio kao mujezin, imam i vjeroučitelj hafiz Ahmed-efendija Hadžić, a ne hafiz Ahmet-efendija Hodžić kako stoji u knjizi *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina* hfz. dr. Fadila Fazlića (Kavazović, 2013:384).

Baveći se kulturnom historijom Bošnjaka sjeveroistočne Bosne, Osman-ef. razumijevao je da je i doba u kojem on živi historijsko te nerijetko u svojim radovima piše o sebi ili pušta druge da pišu o njemu, čime i sam postaje dio historije. On je u radu “Imami Azizije i

Begove džamije u Brezovom Polju” pod odrednicom “Hadži Osman-ef. Kavazović” uvrstio i sebe (Kavazović, 2013:381), dok u tekstu “Muslimani u odbrani ljudskih vrijednosti tokom rata od 1992–1995. godine” (Kavazović, 2015:181–193) nerijetko u prvom licu prenosi svoja sjećanja na teški period početka Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, hapšenje Bošnjaka Brezovog Polja, njihovu deportaciju u koncentracione logore i hrabrost koju je on lično pokazao u susretu sa srpskim zločincima. Jasno je, naravno, da mu je u takvom pristupu historiji uzor Mula Mustafa Bašeskija koji u svom *Ljetopisu*, također, često piše o sebi s dubokom sviješću da će sve što je zabilježio protokom vremena postati historija.

Ovdje je važno napomenuti kako oba spomenuta rada o koncentracionim logorima Osman-ef. predstavljaju izvanredno svjedočanstvo o organizaciji islamskog vjerskog života u logorima Vojske RS-a, te duhovnoj i psihološkoj podršci koju su imami u njima pružali svojim zatočenim džematlijama.

Zaključak

Osman-ef. Kavazović nije bio zaposlen u nekoj naučnoistraživačkoj ustanovi, niti mu je naučnoistraživački rad predstavljao primarno zanimanje, tako da su svi njegovi naučnoistraživački radovi na polju kulturne historije Bošnjaka plod njegove duboke ljubavi prema rodnom kraju, islamu i čuvarima islama – bošnjačkoj ulemi. Sumirajući podatke o naučnom opusu Osman-ef. Kavazovića, argumentirano se može zaključiti da je njegov angažman na ovom polju rezultirao naučnoistraživačkim radovima s obiljem novih podataka koji će postati nezaobilazni izvor za izučavanje kulturne historije Bošnjaka sjeveroistočne Bosne.

⁹ “Poštovani Fejzulah ef”, AB-19-794/1982, Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke (AGHBB), Sarajevo.

Literatura

- Bašeskija, Mula Mustafa Ševki (1997). *Ljetopis (1746-1804)*. Sarajevo: Sarajevo-Publishing.
- Duranović, Elvir (2025). "Izgradnja islamskih vjerskih objekata na području sreza Tuzla početkom šezdesetih godina XX stoljeća", *Novi Muallim*, XXVI, 101, 66.
- Fajić, Zejnil (1983). *Bibliografija Glasnika Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ od 1933. do 1982. godine*. Sarajevo.
- Fajić, Zejnil (1995). *Bibliografija Glasnika Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ i Rijaseta Islamske zajednice u SFRJ od 1933. do 1992.* Sarajevo.
- Kavazović, Osman (1978). "Tamihčić Azemina iz Vrezovog Polja", *Preporod*, 9 (184), 18.
- Kavazović, Osman (2009a). "Naselje Brezovo Polje", *Baština sjeveroistočne Bosne*, 2, 41–46.
- Kavazović, Osman (2009b). "Vakuf Azizi-je i Begove džamije u Brezovom Polju kod Brčkog", *Glasnik RIZ-a*, LXXI, 3–4, 304–325.
- Kavazović, Osman (2010). "Bosanski grb na nišanu u Jelovče Selu", *Baština sjeveroistočne Bosne*, 3, 242–245.
- Kavazović, Osman (2011). "Prezimana u Brezovom Polju", *Baština sjeveroistočne Bosne*, 4, 110–121.
- Kavazović, Osman (2012). "Životni put i sudbina hafiza Abdulaha Budimlije". U: *Semberija kroz vijekove (zbornik radova)*. Bijeljina: BZK "Preporod" BiH Sarajevo.
- Kavazović, Osman (2013). "Imami Azizija džamija u Bosni i Hercegovini". U: *150 godina od protjerivanja muslimana iz Kneževine Srbije (zbornik radova)*. Orašje: MIZ Orašje-Muftijstvo tuzlansko.
- Kavazović, Osman (2015). "Muslimani u odbrani ljudskih vrijednosti tokom rata od 1992–1995. godine". U: *Imamska služba u misiji jačanja sistema odbrane i čuvanja ljudskog dostojanstva (zbornik radova)*. El-Kalem: Sarajevo.
- Kavazović, Osman (2017). "Životni put Husejn-ef. Kavazovića". U: *Kulturno-historijsko naslijeđe Gradačca (zbornik radova)*. MIZ Gradačac i Općina Gradačac: Gradačac.
- Kavazović, Osman (2022). "Sultanski mevlud i brezopoljska ta'rif". U: *Nematerijalna kulturna baština Brčkog i okoline (zbornik radova)*. Brčko: BZK "Preporod".
- Mešić, Ahmed (2012). *Bibliografija Glasnika Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 2006.–2011.* Sarajevo.

الموجز

البحث العلمي عند الشيخ عثمان كفافوفيتش في تاريخ البشانقة الثقافي في شمال شرق البوسنة

إلفير دورانوفيتش

وُلد الشيخ عثمان كفافوفيتش عام 1953 في يلفوتشي سيلو، غراداتشاش، وتولى الإمامة في مالي باديتش عند بوسانسكا كروبا، ثم في بريزوفو بولي بالقرب من برتشكو، وهناك نهض لصد العدوان على البوسنة والهرسك، فالتحق بجيش جمهورية البوسنة والهرسك، ومُنح وسام "الزنبقة الذهبية" وهو أعلى وسام حربي. توفي عام 2023. نشر الشيخ عثمان كفافوفيتش خمسة كتب، وله تسعة عشر بحث علمي نُشرت في مجلات علمية بحثية في البوسنة والهرسك، وأكثر من مئة مقال نُشرت في صحيفة النهضة – Preporod الإخبارية الإسلامية. يتحدث الكاتب في هذا المقال عن المواضيع التي اهتم بها الشيخ عثمان في بحثه العلمي، وتناول منهجيته في البحث، وتأثير أعماله وأهميتها في دراسة تاريخ البشانقة الثقافي في شمال شرق البوسنة.

الكلمات المفتاحية: الشيخ عثمان كفافوفيتش، التاريخ الثقافي، شمال شرق البوسنة، بريزوفو بولي

Summary

SCIENTIFIC RESEARCH WORK OF OSMAN-EF. KAVAZOVIĆ IN THE FIELD OF THE CULTURAL HISTORY OF BOSNIACS IN THE NORTH-EASTERN BOSNIA REGION

Elvir Duranović

Osman-ef. Kavazović was born in 1953 in the village of Jelovče near Gradačac. He served as an imam in Mali Badić, municipality of Bosanska Krupa, and then in Brezovo Polje near Brčko. He was working in Brezovo Polje when the aggression on Bosnia and Herzegovina started, and from there he joined the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. He was awarded 'Zlatni Ljiljan', the highest war award. He passed to the better world in 2023. Osman-ef. Kavazović published five books, 19 research works in scientific and academic magazines and over a hundred articles in the Preporod, Islamic newspaper. The author presents the fields of interest, methodology, and significance of Osman effendi Kavazović's research work and his contribution to the studies of the cultural history of Bosniacs of northeast Bosnia.

Keywords: Osman-ef. Kavazović, cultural history, northeast Bosnia, Brezovo Polje